

Чмир О.С. д.е.н., професор,
заступник директора з наукової роботи
Науково-дослідного економічного інституту,
завідувач відділу проблем розробки та реалізації
інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ГАЛУЗЕЙ (ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)

Київ, червень 2011

Існує нагальна потреба в адекватному оцінюванні інвестиційної привабливості галузей національної економіки з метою формування державної політики, націленої на залучення інвестицій саме у пріоритетні галузі, забезпечення інноваційного вектору розвитку України та прогресивних структурних зрушень.

Сказане підтверджують базові положення ряду стратегічних і програмних документів, зокрема:

- практичне досягнення мети щодо створення сприятливих умов для надходження інвестицій заявлене у Програмі економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»;

- забезпечення інформацією про реальний стан, параметри та тенденції розвитку кожного сектору національної економіки, їх перспективи та стимулювання розвитку у встановленому напрямі; визначення чітких завдань, критеріїв застосування, меж та інструментів державного регулювання, створення ефективних стимулів для інвесторів, зокрема - щодо розвитку високотехнологічних виробництв; розвиток проектного інвестування за пріоритетними напрямками; активізація інвестиційної діяльності передбачено у Концепції «Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік», затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.03.2011 № 219-р.

Центральні органи виконавчої влади, відповідальні за розробку та впровадження економічної політики держави, потребують у своїй практичній діяльності методичного інструментарію, який дозволить *скоординувати інвестиційні процеси таким чином, щоб максимально ефективно використати інвестиційні ресурси (державні, приватні) відповідно до визначених галузевих пріоритетів та завдань структурної перебудови.*

Крім того, центральні та місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування постійно мають опікуватись завданнями поліпшення інвестиційного клімату та визначення інструментів державного регулювання економічного розвитку, що може бути забезпечене у т.ч. завдяки моніторингу розвитку регіонів і галузей економіки та адекватному оцінюванню їх інвестиційної привабливості.

В економічній літературі існують різні підходи до визначення інвестиційної привабливості та інвестиційного клімату держави, але досі не опрацьоване єдине узгоджене тлумачення як суті названих дефініцій, так і їх складових елементів та методів оцінювання.

Як правило, більшість науковців визначають «інвестиційний клімат» як набір умов інвестування. Вони виокремлюють фактори, якими характеризується інвестиційний клімат та навіть розрізняють рівні його формування. Разом із тим, чіткого розподілу між тлумаченням інвестиційного клімату та привабливості досі не існує.

У процесі аналізу основних підходів до тлумачення сутності поняття «інвестиційний клімат» ми з'ясували, що дана дефініція не повинна обмежуватись лише інвестиційною діяльністю, оскільки вона є невід'ємною складовою загальних умов здійснення підприємницької діяльності країни.

Інвестиційний клімат слід розглядати як складну дефініцію, що відображає базові умови ведення бізнесу. В ній мають бути відображені географічна, законодавча, політична складова, рівень криміногенності та корумпованості. Інвестиційний клімат є однаковим для всіх однотипних економічних об'єктів (галузей або територій) держави і формується на макрорівні. Виключенням з цього правила є територіальні анклавні, де сформовані спеціальні умови ведення бізнесу (наприклад - СЕЗ і ТПР) або зроблені інші вилучення з фінансово-економічного та організаційно-правового режиму, що мають сприяти цілеспрямованому розвитку окремих галузей (видів економічної діяльності).

Ми пропонуємо під *інвестиційним кліматом* розуміти базові умови здійснення підприємницької діяльності на певній території, що складаються з географічної, законодавчої, політичної компонент, а також компонент безпеки, свободи та умов ведення підприємницької діяльності.

Огляд існуючих підходів до визначення категорії «інвестиційна привабливість» демонструє, що невід'ємною її складовою є характеристика переваг та недоліків об'єктів інвестування, з урахуванням яких потенційний інвестор може скласти об'єктивну картину можливості та доцільності вкладання інвестиційних ресурсів.

Разом із тим, більшість науковців не акцентує увагу на тому, що інвестиційна привабливість змінюється в часі, адже має задовольняти як поточні, так і перспективні запити інвесторів.

Також необхідно враховувати, що існують різні типи інвесторів, які мають нетотожні ресурси, мотиви, ступінь мобільності тощо. Отже, і набір факторів, на які ці інвестори зважають, буде відрізнитись.

Ми пропонуємо під інвестиційною привабливістю розуміти інтегральну характеристику переваг та недоліків об'єктів інвестування, яка визначає можливість і доцільність здійснення інвестицій у певний економічний об'єкт (підприємство, галузь або територію).

Відповідно інвестиційна привабливість регіону - інтегральна характеристика переваг та недоліків об'єктів інвестування, що в сукупності обумовлює можливість і доцільність здійснення інвестицій на певній території у поточному й перспективному періоді та визначається з урахуванням мотивів інвестиційної поведінки різних груп інвесторів.

Завдання, які можна вирішувати завдяки оцінюванню інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності):

- визначення найбільш та найменш привабливих для залучення інвестицій галузей національної економіки;
- встановлення чинників, які впливають на рівень інвестиційної привабливості у розрізі галузей (видів економічної діяльності);
- забезпечення регулярного моніторингу рівня інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності) як одного з індикаторів стану національної економіки;
- формування державної стратегії інвестування, основні положення якої мають бути розвинені у відповідних державних програмах та забезпечувати реалізацію заходів цільового заохочення важливих для розвитку держави інвестиційних процесів (або їх стримування за певними напрямками);
- опрацювання ефективних управлінських рішень в частині формування інвестиційної та структурної політики, визначення галузевих пріоритетів та розробка механізмів їх реалізації;
- більш точне обрання інструментів цільового управління інвестиційними процесами.

Принципи, покладені в основу методики оцінювання інвестиційної привабливості галузей (видів економічної діяльності):

- *комплексний підхід* (врахування особливостей поточного етапу розвитку економіки, характеру економічних об'єктів, їх масштабу, специфіки поведінки суб'єктів підприємництва, факторів внутрішнього та зовнішнього інвестиційного середовища);
- *об'єктивність* (недопущення суб'єктивізму в розрахунках та забезпечення раціонального співвідношення складових інвестиційної привабливості, представлених певними групами показників);
- *гнучкість* (система показників повинна підлягати коригуванню в залежності від вирішуваних завдань);
- *автоматичний режим здійснення розрахунків* (використання спеціального програмного забезпечення та обмеження застосування ручної праці).

Класифікація інвесторів, яка покладена в основу методики

Інвестори, що реалізують власні стратегічні цілі, здійснюють інвестиції з метою забезпечення контролю за діяльністю підприємства (галузі) або участі у прийнятті стратегічно важливих управлінських рішень. Вони, як правило, не орієнтовані на отримання доходу у найближчий після вкладення інвестиційних ресурсів період. Їх інтереси лежать у площині укріплення позицій підприємств галузі, зростання їх конкурентоспроможності, захоплення нових ринків, забезпечення стабільності розвитку власного бізнесу. Найважливішим завданням для них є завойовування найбільш перспективних у довгостроковому періоді ринкових «ніш».

Інвестори, що реалізують власні тактичні цілі, здійснюють інвестиції задля швидкого отримання прибутку, суттєво вищого за середній або регулярного гарантованого отримання „нормального” прибутку.

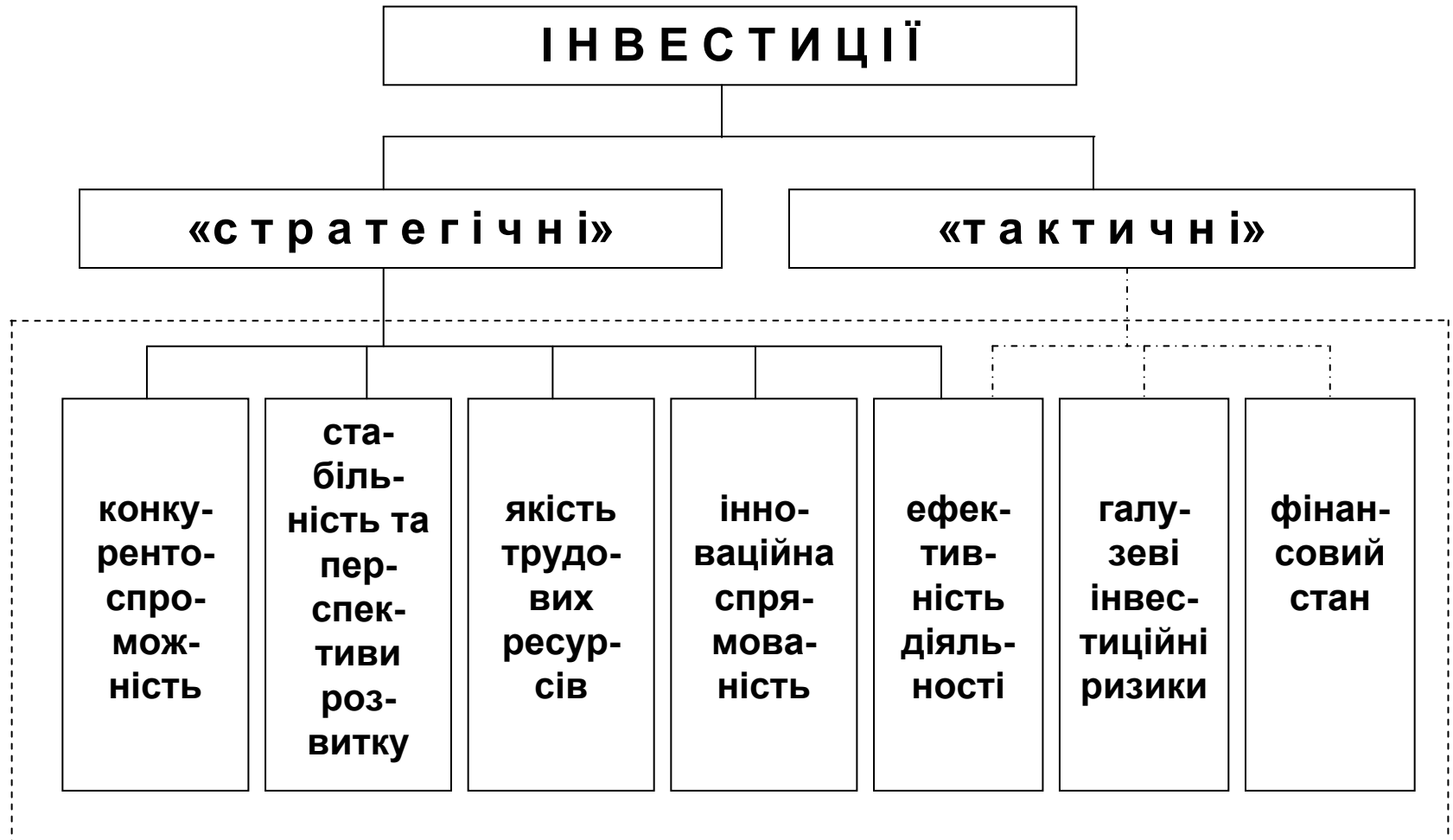

Рисунок 1 - Основні фактори інвестиційної привабливості економічних об'єктів

Інтегральний показник інвестиційної привабливості

«стратегічна» складова привабливості

характеризує інвестиційну привабливість галузей з позицій «стратегічних» інвесторів
(складається з 6 компонент)

Інноваційна спрямованість
(6 показників)

Якість трудових ресурсів
(2 показника)

Стабільність та перспективи розвитку
(5 показників)

Конкурентоспроможність
(3 показника)

Ефективність діяльності
(4 показника)

Ринки збуту
(1 показник)

«тактична» складова привабливості

характеризує інвестиційну привабливість галузей з позицій «тактичних» інвесторів
(складається з 3 компонент)

Ефективність діяльності
(4 показника)

Фінансовий стан
(7 показників)

Галузеві інвестиційні ризики
(4 показника)

З метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень необхідно за результатами оцінювання інвестиційної привабливості:

- визначити структуру наявних проблем;
- виявити глибинні чинники цих проблем та визначити їх характеристики;
- сформулювати завдання для їх вирішення;
- розробити варіанти вирішення проблеми;
- обґрунтувати пропозиції щодо обрання інструментів цільового регулювання інвестиційних процесів.

ПІДГОТОВЛЕНО ЗА МАТЕРІАЛАМИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розроблення методичних рекомендації щодо здійснення рейтингової оцінки інвестиційної привабливості галузей національної економіки : звіт про НДР (заключний) : 09-10 / Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України ; кер. О.С. Чмир; викон. Т.К. Кваша, Д.П. Касьяненко, О.М. Шкільнюк [та ін.]. – 2010. – 512 с. – № ДР 0110U002824. – Інв. №0711U001064.

Розроблення моделі формування управлінських рішень у галузі інвестиційної політики держави відповідно до визначених пріоритетів : звіт про НДР (проміжний) : 11-11 / Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України ; кер. О.С. Чмир; викон. Т.К. Кваша, Д.П. Касьяненко, О.М. Шкільнюк [та ін.]. – 2011. – 226 с. – № ДР 0111U003942.